

ZASADY ETYKI ZAWODU LEGISLATORA

- (1) Niniejsze zasady stanowią wyraz przekonania, że zawód legislatora jest zawodem prawniczym, który pomimo braku normatywnego wyodrębnienia wykazuje swoją specyfikę nie tylko co do funkcji i charakteru czynności podejmowanych przez osoby wykonujące ten zawód, ale także co do wartości i standardów etycznych jego wykonywania.
- (2) Niniejsze zasady służą wskazaniu wartości o zasadniczym znaczeniu dla etyki zawodu legislatora oraz określeniu standardów etycznych wykonywania zawodu legislatora w zakresie, w jakim wymaga tego specyfika funkcji pełnionej przez legislatora w procesie legislacyjnym i charakter podejmowanych przez legislatora czynności zawodowych, wpisując się zarazem w podstawowe wartości i standardy etyczne służby publicznej.
- (3) Niniejsze zasady zostały sformułowane z inicjatywy Polskiego Towarzystwa Legislacji i są kierowane przede wszystkim do członków Polskiego Towarzystwa Legislacji, mają jednak charakter ogólny i powinny być traktowane jako uniwersalny wzorzec standardów etycznych zawodu legislatora.
- (4) Legislatorem w rozumieniu niniejszych zasad jest osoba mająca wykształcenie prawnicze i odpowiednie przygotowanie, uzyskane w szczególności poprzez odbycie aplikacji legislacyjnej, zatrudniona w urzędzie organu władzy publicznej lub w państwowej jednostce organizacyjnej, której obowiązki wynikające z umowy o pracę, stosunku służbowego, umowy zlecenia albo innej umowy o podobnym charakterze obejmują przygotowywanie projektów aktów normatywnych lub udział w procesie legislacyjnym w celu zapewnienia projektowi aktu normatywnego poprawności prawnej, legislacyjnej i redakcyjnej.
- (5) Legislatorem w rozumieniu niniejszych zasad jest również osoba mająca wykształcenie prawnicze i odpowiednie przygotowanie, uzyskane w szczególności poprzez odbycie aplikacji legislacyjnej, wykonująca w kancelarii prawniczej lub w innym podmiocie, niebędącym urzędem organu władzy publicznej lub państwową jednostką organizacyjną, czynności zawodowe, które obejmują przygotowywanie projektów aktów normatywnych lub udział w procesie legislacyjnym w celu zapewnienia projektowi aktu normatywnego poprawności prawnej, legislacyjnej i redakcyjnej
- (6) Niniejsze zasady mają odpowiednie zastosowanie także do każdej innej osoby mającej wykształcenie prawnicze lub dysponującej odpowiednią wiedzą prawniczą, która przygotowuje projekty aktów normatywnych lub uczestniczy w procesie legislacyjnym w celu zapewnienia projektowi aktu normatywnego poprawności prawnej, legislacyjnej i redakcyjnej.

CZĘŚĆ I

Deklaracja wartości

Legislator, wykonując swój zawód,

kieruje się ideą państwa jako dobra wspólnego oraz zasadami demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, uznając spójność i kompletność systemu prawa za warunek konieczny do zagwarantowania pewności prawa i bezpieczeństwa prawnego oraz ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa,

respektuje uniwersalne wartości służby publicznej, w szczególności takie, jak rzetelność, profesjonalizm, bezstronność i neutralność polityczna, mając zaś na względzie specyfikę funkcji zawodowej i swojej roli w procesie legislacyjnym,

dąży przede wszystkim do zapewnienia zgodności projektu aktu normatywnego z zasadami tworzenia prawa, a w szczególności z zasadami prawidłowej legislacji i zasadami techniki prawodawczej, w tym do zapewnienia, aby projektowane przepisy były jasne i precyzyjne oraz adekwatnie wyrażały intencje projektodawcy pozostające w zgodzie z wartościami i zasadami, którymi kieruje się racjonalny prawodawca.

CZĘŚĆ II

Standardy etyczne wykonywania zawodu legislatora

Rozdział 1

Postanowienia ogólne

§ 1. Legislator dąży do przestrzegania standardów etycznych wykonywania zawodu, a w swoich działaniach i wypowiedziach przejawia szacunek dla deklarowanych wartości.

§ 2. 1. Powoływanie się na standardy etyczne wykonywania zawodu nie może prowadzić do naruszenia przepisów prawa.

2. Stosowanie standardów etycznych wykonywania zawodu legislatora odbywa się z poszanowaniem mających zastosowanie do legislatora zasad etyki służby publicznej lub innych zasad etyki, odpowiednio do jego statusu.

3. Jeżeli do legislatora kierowane jest polecenie służbowe, które w jego ocenie prowadzi lub mogłoby prowadzić do naruszenia standardów etycznych wykonywania zawodu, legislator powinien zwrócić uwagę bezpośredniemu przełożonemu na tę okoliczność i, o ile to możliwe, zaproponować rozwiązanie, które pozwalałoby uniknąć tego naruszenia.

Rozdział 2

Profesjonalizm przy wykonywaniu zawodu legislatora

§ 3. Legislador wykonuje czynności zawodowe według swojej najlepszej wiedzy oraz z należytą rzetelnością i sprawnością.

§ 4. Przygotowując projekt aktu normatywnego, legislator dąży do zapewnienia zgodności projektu z zasadami tworzenia prawa, w szczególności z zasadami prawidłowej legislacji oraz z zasadami techniki prawodawczej, a także z regułami poprawnej polszczyzny.

§ 5. Przy wykonywaniu czynności zawodowych legislator dąży do uwzględnienia utrwalonego orzecznictwa sądów i trybunałów, ugruntowanego dorobku nauki oraz doświadczeń praktyki, w tym wskazań wyrażonych w pozaprawnych źródłach techniki prawodawczej, w szczególności w dobrych praktykach legislacyjnych.

§ 6. W razie konieczności zastosowania środków techniki prawodawczej innych niż typowe legislator dąży do tego, aby projektowane rozwiązania w jak największym stopniu uwzględniały utrwaloną praktykę legislacyjną, a przyjęte rozwiązania konsekwentnie stosuje w podobnych przypadkach.

§ 7. Legislador zwraca uwagę, aby nie przyczynić się do utrwalania rozwiązań niepoprawnych legislacyjnie, które mogą występować w obowiązujących przepisach prawa. Nie uchybia to możliwości powtórnego zastosowania określonego rozwiązania, jeżeli jest to niezbędne w celu zapewnienia spójności przepisów w przypadku nowelizacji danego aktu normatywnego.

§ 8. 1. Legislador dochowuje wszelkiej staranności, aby w projektowanych przepisach adekwatnie wyrazić intencje projektodawcy, z uwzględnieniem wartości i zasad, którymi kieruje się racjonalny prawodawca.

2. W razie wątpliwości co do intencji projektodawcy legislator nie domniemywa tych intencji, ale jest obowiązany dokonać niezbędnych ustaleń w tym zakresie.

§ 9. 1. Jeżeli legislator dostrzega alternatywne rozwiązania prawne, które mogą skuteczniej służyć osiągnięciu założonych celów projektowanego aktu normatywnego, powinien zasygnalizować je projektodawcy, jednocześnie przedstawiając argumentację przemawiającą za proponowanymi rozwiązaniami.

2. Jeżeli legislator proponuje możliwe do zastosowania w danym przypadku rozwiązanie merytoryczne każdorazowo powinien zaznaczyć, że proponowana przez niego zmiana ma charakter zmiany merytorycznej i nie jest uwarunkowana wymogami poprawności legislacyjnej.

§ 10. 1. Sporządzając opinię o projekcie aktu normatywnego, a także opiniując w toku prac legislacyjnych propozycje zmian wnoszonych przez projektodawcę lub innych uczestników procesu legislacyjnego, legislator jest obowiązany jednoznacznie zasygnalizować swoje zastrzeżenia co do potencjalnej niezgodności proponowanych rozwiązań z zasadami tworzenia prawa, w szczególności z zasadami prawidłowej legislacji oraz z zasadami techniki

prawodawczej, a także z regułami poprawności językowej. W miarę możliwości legislator powinien przedstawić argumentację przemawiającą za wyrażonym zastrzeżeniem.

2. W przypadku propozycji zmian, które nie modyfikują projektowanych unormowań, a w intencji proponującego te zmiany mają służyć jedynie podniesieniu walorów językowych projektowanego aktu normatywnego poprzez nadanie projektowanym przepisom innego brzmienia lub wprowadzenie zmian w ich umiejscowieniu, legislator jest obowiązany każdorazowo sygnalizować jakie konsekwencje mogą wyniknąć z proponowanych zmian, jeżeli dostrzega ryzyko wpływu tych zmian na treść aktu normatywnego.

3. Legislator każdorazowo sygnalizuje projektodawcy dostrzeżoną niezgodność projektu aktu normatywnego i uzasadnienia dołączonego do projektu.

§ 11. Wypowiadając się o projekcie aktu normatywnego, legislator unika wywołania wrażenia, że reguły formułowania przepisów i konstruowania aktów normatywnych są względne i zależne od koncepcji przyjmowanej przez danego legislatora, w szczególności unika wprowadzania w projekcie aktu normatywnego zmian, które są oparte na jego subiektywnym przekonaniu o wyższości określonych rozwiązań nad innymi poprawnymi legislacyjnie rozwiązaniami dopuszczalnymi w danym przypadku.

Rozdział 3

Kierowanie się interesem publicznym oraz zachowanie lojalności i poufności przy wykonywaniu zawodu legislatora

§ 12. Legislator dochowuje wierności zasadom demokratycznego państwa prawnego, kierując się przy wykonywaniu czynności zawodowych interesem publicznym i nie ulegając naciskom wynikającym z interesów partykularnych.

§ 13. Nie naruszając postanowień § 12, legislator pozostaje lojalny wobec swoich przełożonych oraz urzędu lub innego podmiotu, który go zatrudnia, wykazując należyłą staranność i zaangażowanie w wykonywanie poleceń służbowych lub obowiązków wynikających z umowy o pracę, stosunku służbowego, umowy zlecenia albo innej umowy o podobnym charakterze.

§ 14. W zakresie, w jakim nie narusza to przepisów prawa, legislator dochowuje oczekiwanej od niego poufności.

Rozdział 4

Unikanie konfliktu interesów

§ 15. 1. Legislator każdorazowo ocenia możliwość wystąpienia konfliktu interesów w związku z jego udziałem w pracach nad projektem danego aktu normatywnego.

2. Ze szczególną starannością legislator dokonuje oceny, o której mowa w ust. 1, w przypadku gdy:

- 1) brał udział w pracach nad projektem danego aktu normatywnego na wcześniejszych etapach;

- 2) jest związany z podmiotami, których interesy w ramach prac nad projektem danego aktu normatywnego są sprzeczne;
- 3) on sam lub osoby mu bliskie mieliby stać się bezpośrednimi beneficjentami projektowanych rozwiązań albo gdyby projektowane rozwiązania miałyby być dla niego lub bliskich mu osób szczególnie niekorzystne, chyba że oddziaływanie projektowanych rozwiązań na legislatora lub osoby mu bliskie jest oczywiste lub znane jego bezpośredniemu przełożonemu.

§ 16. Jeżeli w ocenie legislatora w danym przypadku dotyczy go potencjalny lub faktyczny konflikt interesów, niezwłocznie ujawnia on swojemu bezpośredniemu przełożonemu okoliczności mające wpływ na powstanie konfliktu interesów, mogące skutkować powstaniem konfliktu interesów lub mogące wywoływać u osób trzecich wrażenie istnienia konfliktu interesów, a następnie stosuje się do otrzymanych zaleceń.

Rozdział 5

Zachowanie neutralności i bezstronności przy wykonywaniu zawodu legislatora

§ 17. 1. Legislator unika, również w sferze niezwiązanej bezpośrednio z wykonywaniem czynności zawodowych, zachowań lub wypowiedzi, które mogłyby być poczytane za lekceważące traktowanie prawa lub procesu jego stanowienia.

2. Mając na względzie, że proces stanowienia prawa jest procesem uwarunkowanym politycznie, legislator zachowuje niezależność od interesów i wpływów politycznych oraz unika publicznego manifestowania poglądów politycznych.

§ 18. 1. Legislator nie demonstruje zażyłości z osobami publicznie znanymi ze swej działalności, zwłaszcza politycznej, gospodarczej, społecznej lub religijnej, które mają lub mogą mieć wpływ na przebieg prac legislacyjnych.

2. Legislator unika demonstrowania zażyłości z innymi uczestnikami procesu legislacyjnego w przypadkach, gdy styka się ze znanymi sobie osobami w toku prac legislacyjnych.

Rozdział 6

Dbałość o godność i powagę zawodu legislatora

§ 19. Legislator wykazuje dbałość o godność i powagę wykonywanego zawodu, dążąc do tego, aby zawód legislatora był postrzegany przez pryzmat deklarowanych wartości oraz funkcji, którą legislator pełni w procesie legislacyjnym.

§ 20. Legislator dba, aby jego zachowanie i wizerunek były stosowne do powagi i miejsca wykonywanej pracy.

§ 21. Legislator może posługiwać się posiadany tytułem lub stopniem naukowym w ramach wykonywanych czynności zawodowych.

Rozdział 7

Relacje zawodowe pomiędzy legislatorami

§ 22. Legislatory w relacjach zawodowych powinni okazywać sobie wzajemną życzliwość i szacunek.

§ 23. Legislatory powinni dzielić się wiedzą oraz służyć sobie radą i pomocą w sprawach związanych z wykonywaniem zawodu, w szczególności w przypadku gdy legislator zwraca się do innego legislatora z prośbą o radę lub pomoc.

§ 24. Legislatory uczestniczący w pracach nad projektem danego aktu normatywnego na kolejnych etapach procesu legislacyjnego w razie potrzeby powinni sygnalizować sobie zaistniałe problemy lub wątpliwości i nie odmawiać możliwości konsultacji w tym zakresie.

§ 25. Legislator nie powinien wypowiadać wobec osób trzecich dyskredytujących lub obraźliwych opinii o innym legislatorze. Nie uchybia to możliwości dokonywania krytycznej oceny merytorycznej lub zajęcia odmiennego stanowiska.

§ 26. W przypadku gdy legislator dostrzeże błąd lub przeoczenie w pracy innego legislatora powinien zwrócić na to uwagę tego legislatora, dbając jednak, aby zwrócenie uwagi nie miało charakteru wytyku lub nie było w ten sposób odebrane i w miarę możliwości nie odbywało się w obecności osób trzecich.

§ 27. Legislator może zwrócić uwagę innemu legislatorowi na konieczność respektowania postanowień standardów etycznych wykonywania zawodu w przypadku gdy nie ma wątpliwości, że zostały one naruszone lub mogą być naruszone określonym działaniem lub zaniechaniem, dbając jednak, aby zwrócenie uwagi nie miało charakteru wytyku lub nie było w ten sposób odebrane i w miarę możliwości nie odbywało się w obecności osób trzecich.

§ 28. 1. Legislatorowi nie wolno nakłaniać innego legislatora do działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia standardów etycznych wykonywania zawodu.

2. Legislator, który występuje wobec innego legislatora jako przełożony, powinien dochować wszelkiej staranności, aby przy wykonaniu jego poleceń podwładny mógł postępować zgodnie ze standardami etycznymi wykonywania zawodu.

Rozdział 8

Doskonalenie zawodowe

§ 29. Legislator dąży do stałego i efektywnego podnoszenia kwalifikacji zawodowych, w tym również w formie samokształcenia lub działalności naukowej, odpowiednio do swojej wiedzy, swoich umiejętności i swojego doświadczenia.

UZASADNIENIE

Inicjatorem opracowania „Zasad etyki zawodu legislatora” jest Polskie Towarzystwo Legislacji (PTL). Jest to pierwsze tego rodzaju przedsięwzięcie, dotychczas bowiem nie podjęto prób skodyfikowania zasad etyki związanej z tym zawodem prawniczym.

Zawód legislatora nie ma prawnie określonego statusu, a funkcje i czynności, które mogą być utożsamione z zawodem legislatora wykonywane są w różnych instytucjach, przez osoby o różnym statusie zawodowym oraz z różnym przygotowaniem zawodowym. W ocenie projektodawcy nie są to jednak uwarunkowania uniemożliwiające podjęcie działań na rzecz opracowanie kanonu standardów etycznych odpowiadających specyfice funkcji realizowanych przez legislatora i charakterowi podejmowanych przez niego czynności zawodowych. Istnieje bowiem wspólny dla wszystkich osób wykonujących zawód legislatora zbiór czynności, które legislatorzy wykonują, specyfika warunków ich wykonywania polegająca w szczególności na potencjalnym konflikcie pomiędzy ogólnymi zasadami prawnymi i wartościami, do których te zasady się odwołują, a oczekiwaniami związanymi z konkretnym opracowywanym przez legislatora projektem. PTL uznaje, że taka oddolna, środowiskowa samoregulacja uzasadniona jest nieuregulowanym statusem osób zawodowo zaangażowanych w obsługę prawną procesu legislacyjnego, i powinna być podjęta niezależnie od ewentualnych przyszłych rozstrzygnięć prawodawczych w zakresie ustawowego unormowania zawodowego statusu legislatora. Opracowanie i przyjęcie „Zasad etyki zawodu legislatora” ma służyć ustanowieniu możliwie kompletnego zbioru wskazań, co do tego jak rozstrzygać dylematy deontologiczne specyficzne dla zawodu legislatora i w jaki sposób postępować w sytuacjach, z którymi legislatorzy spotykają się w toku wykonywania swoich obowiązków zawodowych. Jest to szczególnie ważne dla osób, które dopiero wkraczają w zawód, ale równie przydatne osobom dysponującym już określonym doświadczeniem zawodowym. Przyjęcie dokumentu daje także szansę na dalszą integrację środowiska osób zawodowo związanych z legislacją i może wydatnie przyczynić się do podniesienia jakości pracy legislatorów. PTL, jako stowarzyszenie o ugruntowanej pozycji w środowisku osób wykonujących zawód legislatora lub w inny sposób związanych z legislacją, jest w pełni legitymowane do podjęcia działań w tym zakresie. Działania podejmowane w tym zakresie przez PTL mieszczą się w ramach jego statutowych celów i funkcji jakie powinno realizować tego rodzaju stowarzyszenie.

W 2022 r. w ramach PTL utworzony został Zespół do spraw etyki zawodu legislatora, który dokonał pogłębionej analizy problematyki uwarunkowań etycznych wykonywania zawodu legislatora i opracował projekt „Zasad etyki zawodu legislatora”. Opracowanie projektu oparte zostało na założeniu, że zawód legislatora mimo braku prawnego wyodrębnienia porównywalnego z innymi zawodami prawniczymi wykazuje swoją odrębność, przejawiającą się specyfiką podejmowanych czynności zawodowych i funkcją jaką realizują legislatorzy w procesie legislacyjnym, a także specyfiką przygotowania do wykonywania zawodu realizowaną w ramach aplikacji legislacyjnej. Zawód legislatora pozostaje przy tym co do zasady zawodem urzędniczym, związanym z kompetencjami prawodawczymi organów władzy publicznej. Stąd też celowe jest określenie podstawowych wartości, jakie winien respektować legislator wykonując zawód, odpowiadających wartościom służby publicznej, oraz standardów etycznych zawodu legislatora. Powinny być one określone na tyle szczegółowo, aby ujawnić specyfikę zawodu legislatora i stanowić kanon przydatny dla rozstrzygania dylematów etycznych jakie mogą ujawniać się w toku wykonywania zawodu legislatora. Przyjęto także, że określenie podstawowych wartości oraz standardów zawodowych będzie kształtować tożsamość zawodową osób aktywnych zawodowo w obszarze legislacji oraz uwypukli

specyficzne uwarunkowania etyczne związane z wykonywaniem zawodu legislatora. Powinno to sprzyjać kształtowaniu pożądaných postaw opartych na respektowaniu wartości i standardy etyczne podzielanych w środowisku osób wykonujących zawód legislatora, a także umożliwiać osobom wykonującym zawód legislatora na odwoływanie się do tych podzielanych środowiskowo wartości i standardów etycznych w przypadkach gdy te wartości lub standardy mogą zostać naruszone.

Tworząc projekt „Zasad etyki zawodu legislatora” przyjęto podstawowe założenie, co do swoistej subsydiarności i komplementarności deontologii zawodu legislatora względem uniwersalnych zasad służby publicznej, w szczególności zasad etyki służby cywilnej. Urzędniczy, co do zasady, charakter zawodu legislatora powoduje, że zasady etyki tego zawodu nie powinny kolidować ze standardami etycznymi, które mogą być dla poszczególnych osób wykonujących zawód legislatora wiążące. Przyjęto, że zasady etyki zawodu legislatora powinny wpisywać się w ogólne wartości i standardy deontologii urzędniczej, odwołując się do tych wartości i standardów, ale nie powtarzając ogólnie ujętych wskazań. Zasady etyki zawodu legislatora powinny natomiast konkretyzować poszczególne wartości i standardy w odniesieniu do czynności zawodowych legislatora, odwołując się do specyficznych uwarunkowań wykonywania tego zawodu.

Projekt „Zasad etyki zawodu legislatora” składa się z trzech części. Obejmuje część wprowadzającą, część ogólną – stanowiącą deklarację wartości i część szczegółową – określającą standardy etyczne wykonywania zawodu legislatora.

W części wprowadzającej wskazywane są cele i motywy, którymi kieruje się PTL określając zasady etyki zawodu legislatora, a także wskazuje się status dokumentu, jako środowiskowej samoregulacji. W części tej na użytek projektowanego dokumentu definiuje się także wyrażenie „legislator”, co jest konieczne ze względu na brak prawnie określonego statusu osób wykonujących ten zawód. W tym zakresie przyjęto, że jest to zawód *sensu stricto* prawniczy, tzn. wymagający wykształcenia prawniczego, a zarazem specyficznego przygotowania nabywanego w szczególności przez aplikację legislacyjną. Wymóg specyficznego przygotowania jest warunkiem koniecznym, aby w najbardziej elementarny sposób wyodrębnić osoby, które można określić jako legislatorów, spośród prawników uczestniczących w pracach nad projektami aktów normatywnych. Drugim kryterium jest czynne wykonywanie zawodu, które charakteryzowane jest przez zatrudnienie w urzędzie organu władzy publicznej lub w państwowej jednostce organizacyjnej i wykonywanie obowiązków zawodowych obejmujące przygotowywanie projektów aktów normatywnych lub udział w procesie legislacyjnym dla zapewnienia projektowi aktu normatywnego poprawności prawnej, legislacyjnej i redakcyjnej.

Odniesienie się do zatrudnienia w urzędzie organu władzy publicznej lub w państwowej jednostce organizacyjnej w powiązaniu z określonym zakresem obowiązków, ma podkreślać, że zawód legislatora jest co do istoty zawodem urzędniczym, powiązany z obsługą prawnolegisłacyjną organów wyposażonych w kompetencje prawodawcze lub biorących udział w procesie legislacyjnym. Znaczenie wyrażenia „legislator” zostało jednak rozszerzone o krąg legislatorów podejmujących te same rodzajowo czynności zawodowe, i tak samo przygotowanych do wykonywania zawodu, ale wykonujących te czynności na rzecz podmiotów innych niż urzędy organów władzy publicznej lub państwowe jednostki organizacyjne. Przyjęte zostało bowiem założenie, że standardy etyki zawodu należy traktować uniwersalnie, obejmując nimi każdego legislatora niezależnie od statusu podmiotu, na rzecz

którego pracuje. Zarazem przyjęta została zasada odpowiedniego stosowania zasad etyki zawodu legislatora do osób, które jakkolwiek nie spełniają przyjętych kryteriów definicyjnych, uczestniczą w procesie legislacyjnym, podejmując określone czynności właściwe dla zawodu legislatora. Ugruntowana w polskiej kulturze prawnej formuła odpowiedniego stosowania pozwala możliwe szeroko adresować standardy etyki i nadać im uniwersalny charakter, bez utraty pierwotnego, wyraźnie zarysowanego kręgu podmiotowego.

Część pierwsza obejmuje typową dla deontologii zawodowych deklarację wartości. Ze względu na swój ogólny, ramowy charakter przybiera ona formę zbliżoną do preambuły – jest jednym zdaniem podzielonym na frazy odnoszące się do poszczególnych grup wartości lub aspektów wykonywania zawodu. Wskazano tu w szczególności odniesienia do idei państwa jako dobra wspólnego oraz zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Z kolei w odniesieniu do specyfiki zawodowej roli, i funkcji jakie legislator realizuje w procesie legislacyjnym, wskazano na wymóg dążenia przede wszystkim do zapewnienia zgodności projektu aktu normatywnego z zasadami tworzenia prawa, a w szczególności z zasadami prawidłowej legislacji i zasadami techniki prawodawczej, w tym do zapewnienia, aby projektowane przepisy były jasne i precyzyjne oraz adekwatnie wyrażały intencje projektodawcy pozostające w zgodzie z wartościami i zasadami, którymi kieruje się racjonalny prawodawca.

Część druga zawiera szczegółowe postanowienia odnoszące się do poszczególnych standardów etyki zawodu. W tej części zastosowana została systematyka tekstu prawnego – z podziałem na paragrafy jako podstawowe jednostki redakcyjne. Łącznie zawarte w tej części unormowania obejmują dwadzieścia dziewięć paragrafów pogrupowanych w osiem rozdziałów – zatytułowanych odpowiednio: *Zasady ogólne*, *Profesjonalizm przy wykonywaniu zawodu legislatora*, *Kierowanie się interesem publicznym oraz zachowanie lojalności i poufności przy wykonywaniu zawodu legislatora*, *Unikanie konfliktu interesów*, *Zachowanie neutralności i bezstronności przy wykonywaniu zawodu legislatora*, *Dbalność o godność i powagę zawodu legislatora*, *Relacje zawodowe pomiędzy legislatorami* oraz *Doskonalenie zawodowe*.

W postanowieniach ogólnych, poza wskazaniem powinności respektowania zawodowych standardów etycznych, wskazana została zasada subsydiarnego stosowania zasad etyki zawodu legislatora względem zasad etyki służby publicznej, a także innych zasad etyki mających zastosowanie wobec danego legislatora, odpowiednio do jego statusu. Wprowadzone zostało zastrzeżenie, że przestrzeganie standardów etyki nie może prowadzić do naruszenia przepisów prawa.

Istotnym elementem standardów etycznych wykonywania zawodu jest konkretyzacja zasady profesjonalizmu. W tym zakresie standardy etyczne odnoszą się do wymogu dążenia do zapewnienia zgodności sporządzanych projektów aktów normatywnych z zasadami tworzenia prawa, w szczególności z zasadami prawidłowej legislacji oraz z zasadami techniki prawodawczej, a zarazem wykazywania należytej dbałości o poprawne używanie języka polskiego. Analogicznie, przy sporządzaniu opinii prawno-legislacyjnej na legislatorze ciążyć będzie powinność jednoznacznego sygnalizowania zastrzeżenia co do potencjalnej niezgodności proponowanych rozwiązań z zasadami tworzenia prawa, w tym z zasadami prawidłowej legislacji oraz z zasadami techniki prawodawczej, a także z zasadami poprawności językowej. W odniesieniu do wymogu profesjonalizmu wskazano również na powinność dochowywania należytej staranności, aby w projektowanych przepisach adekwatnie wyrażać intencje projektodawcy, przy uwzględnieniu wartości i zasad, którymi kieruje się racjonalny

prawodawca oraz na zakaz domniemywania przez legislatora tych intencji. Ze względu na znaczenie, jakie w procesie wykładni prawa mogą mieć materiały z procesu legislacyjnego, w standardach etycznych wskazano także obowiązek legislatora polegający na każdorazowym sygnalizowaniu projektodawcy dostrzeżonej niezgodności projektu aktu normatywnego i dołączonego do projektu uzasadnienia. Uwzględniono również obowiązek korzystania przy wykonywaniu czynności zawodowych z utrwalonego orzecznictwa, ugruntowanego dorobku nauki oraz doświadczeń praktyki, w tym wskazań wyrażonych w pozaprawnych źródłach techniki prawodawczej, w szczególności w dobrych praktykach legislacyjnych. Na legislatorze ciążyć ma także powinność możliwie daleko idącego respektowania utrwalonej praktyki legislacyjnej w przypadkach nietypowych, a także nieprzyczyniania się do utrwalania rozwiązań legislacyjnie niepoprawnych, które mogą występować w obowiązujących przepisach prawa. Za standard etyczny wykonywania zawodu legislatora uznano także powinność sygnalizowania projektodawcy alternatywnych rozwiązań prawnych, które mogą skuteczniej służyć osiągnięciu założonych celów projektowanego aktu normatywnego, w przypadku gdy legislator takie rozwiązania dostrzega. Każdorazowo jednak gdy legislator proponuje możliwe do zastosowania w danym przypadku rozwiązanie merytoryczne, powinien zaznaczyć, że proponowana przez niego zmiana ma charakter zmiany merytorycznej i nie jest warunkowana poprawnością legislacyjną.

Standardy etyczne zawodu legislatora objęły wymóg dochowania wierności zasadom demokratycznego państwa prawnego, kierowania się przy wykonywaniu czynności zawodowych interesem publicznym i nieulegania naciskom wynikającym z interesów partykularnych, a zarazem wymóg zachowania lojalności i poufności. Na legislatora nałożony zostaje także obowiązek oceny możliwości wystąpienia potencjalnego lub rzeczywistego konfliktu interesów w związku z udziałem legislatora w pracach nad określonym projektem aktu normatywnego, a także dbałość o zachowanie neutralności i bezstronności.

Unormowano również ważne dla budowania tożsamości zawodowej relacje pomiędzy legislatorami, w szczególności obowiązek dzielenia się wiedzą oraz służenia sobie radą i pomocą, a także współpracy pomiędzy legislatorami pracującymi nad tym samym projektem aktu normatywnego na kolejnych etapach prac. Za standard etyczny zawodu legislatora uznawane jest także doskonalenie zawodowe, w postaci dążenia do stałego i efektywnego podnoszenia kwalifikacji zawodowych, w zróżnicowanych formach, adekwatnie do potrzeb i możliwości danego legislatora.